

Tallinna vanalinna muinsuskaitseala kaitsekorra koostamise töörühma 2. koosolek

17.02.2022 Teamsi keskkonnas

Osalejad: Triin Talk, Boris Dubovik, Henry Kuningas, Anneli Randla, Elo Sova, Kaarel Truu, Ragnar Nurk, Urve Arukaevu, Kristiina Kupper, Olari Kärmas, Jaak-Adam Looveer.

Päevakord:

- 1) Kristiina Kupper tutvustas vanalinna väärtusliku haljastuse eksperdihinnangut koos põhimõtete ja nõuete ettepanekutega (ettekanne LISA 1).
- 2) Ragnar Nurk tutvustas linnakindlustuste kaardistust koos põhimõtete ja nõuete ettepanekutega (ettekanne LISA 2).

Arutelu:

Alleede taastamine

K. Kupper: Üks alleede taastamise põhimõtteid, mis peaks kirja saama ka kaitsekorda, on see, et üksikuid puud puuderea vahele ei istutata, kui allee on tarvis uuendada, siis tehakse seda tervikuna. Allee mõte on suunata vaateid ja see peaks olema samaliigiliste puude ühtne rivi. Kaarli puiestee allee on tarvis 15-20 aasta pärast tervikuna asendada, selle üksikute osade taastamine pigem ei ole mõistlik.

Linnaplaneerijad soovivad osaliselt taastada Kaarli pst Linnavalituse-poolset otsa, kus praegu üldse puud ei ole, ning nähakse võimalust, et allee erinevad read võiksid olla erinevast vanusest (Kaarli pst 4-realise allee puhul näiteks). K. Kupper rõhutas, et puude istutamisega tuleb neile luua ka aastakümneteks sobiv kasvupinnas, selleks on tõenäoliselt tarvis liigutada trasse, kaasnevad väga suured kaevetööd. Eraldi küsimus on Kaarli puiestee alguses olev Vabaduse kell, mis sulgeb vaate Kaarli kirikule – kiriku ja allee suhtes ei ole see hästi paigutatud.

K. Kupper nõustus, et glassiipuiesteed võiks põhimõtteliselt ka jupikaupa taastada, kuna see on pikk ja lõiguti väga erineva säilivusega.

Haljastamise põhimõtted

R. Nurk tõi välja, et tihti on konflikt puude ja ajalooliste müüride säilitamise vahel, kui need kasvavad linnakindlustuste müüride peal ja vahetus läheduses. Põhiliselt peaks need olema isetekkelised puud, need võib maha võtta. Aga iga kord peab hindama puude väärtust jne.

A. Randla: Kas haljastuse hinnangu p 2.7.2. võib olla vastuoluline, kuna nõuab nii ajastule omaseid liike kui haiguskindlust, samas ka autentset kohalikku taimmaterjali? Kõik need nõuded ei pruugi olla üheaegselt täidetavad.

K. Kupper: Seda peaks täpsustama, üldiselt ikka peaks ajalooliseid liike kasutama, aga sellistel puhkudel mitte, kui need liigid ei ole haiguskindlad ja praeguses kliimas linnaruumis vastu ei pea. Autentse kohaliku taimmaterjali paljundamisel teeme koostööd Botaanikaaiaga, nad saavad paljundada Tallinna vanu puid. Teeme ka Tallinna avaliku ruumi haljastamise juhendit, kus on antud täpsemad soovitusel, sh liigid, ajastute kaupa: tsaariaeg, eesti aeg, stalinistlik periood.

Punktis 2.8. on mõeldud, et olulised on ka pargisised vaated pargiaasadele. Punktiga 2.9. on antud suunis, et parklate visuaalset mõju bastionaalvööndis tuleks haljastusega pehmedada.

Parkide ja nende osade rekonstrueerimiseks koostab muinsuskaitse eritingimusi Tallinna muinsuskaitse osakond ise, viimati tegi O. Orro põhjalikud tingimused Toompargi treppide ja jalgradade uuendamiseks. Eritingimuste koostamisel tehakse koostööd linna haljastuse osakonnaga.

R. Nurk ja K. Kupper on mõlemad seda meelt, et bastionide peal olevad vanad kaarekujuliselt istutatud puuderead tuleks säilitada ja vajadusel taastada. Need võiks samadest pärnadest paljundada, mis seal praegu on.

Muud põhimõtted kindlustusvööndis

J.-A. Looveer rõhutas, et bastionaalvööndis on oluline seada eesmärgiks liiklussõlmede vähendamine ning bastionaalvööndi parkide sidumine terviklikuks ringiks.

H. Kuningas: Kuidagi peaks käsitlema ka potentsiaalseid haljasalaid, kohati nt parklate, liiklussõlmede ja kasutuseta alade asemele võiks seda ette näha.

Peamised põhimõtted bastionaalvööndis peaksid olema kogu bastionaalvööndis olemasolevad haljasalad säilitada ning haljastatud alasid laiendada. See ei pea olema kõikjal kõrghaljastus, vaid ka üldisemalt rekreatsioonialad, avalik ruum.

Kaardirakendus ja vaated

K. Kupper tutvustas uut kaardirakendust, kus on veebikaardil looduskaitsealused pargid ja puud, samuti vaated vastavalt Artes Terrae tehtud [Vanalinna haljastuse inventeerimisele](#).

Kaardil võiks olla ka vaated, mis ei ole seotud haljastusega. Kaardirakenduses saab teha palju kihte, kõik kihid ei pea tingimata olema seotud piirangutega, vaid võib olla ka selliseid, mis on informatiivsed.

Mõisted ja kindlustusvööndi ulatus

R. Nurk eelistab kasutada „kindlustusvööndi“ mõistet, see hõlmab kõige laiemalt kõiki linnakindlustusi linnamüürist glassiivalli välisservani (senises määruses on „muldkindlustuste vöönd.“) All-linna kindlustused on ka eraldi mälestis, mille liik võiks sisu selguse mõttes olla ka arheoloogiamälestis, kuigi iseenesest on arheoloogianõuded selle alal tagatud.

Muldkindlustuste puhul on oluline väärtus ka nende reljeef, bastionid on mitmetasandilised ja see on endiselt näha hästi Skoone bastionil. Lisaks maa peal nähtavatele kindlustustele on väga palju ka maa sees säilinud müüre, nt vallikraavi mõlemast küljest ääristanud müürid on alles, kraav on vaid täidetud.

Skoone bastioni näide

R. Nurk jt Tallinna muinsuskaitsejad on mõelnud, et mingeid ehitusmahte saab seal taastada ja juurdegi lubada, kuid põhifunktsioon peaks olema haljasala, avalik ruum ja sport. Samas on vaja esile tuua selle müüre, kasematte, bastioni reljeefi. Rannamäe tee pool võiks kaaluda kunagise püssirohuaiade mahu taastamist, lisaks on bastioni sees 1940. aastast pärit varjend, mille mahus midagi uut ehitada, või siis varjend säilitada. Bastioni peal on olnud restoran, sellise paviljonilaadse mahu peale bastioni peal võib ka mõelda. Vallikraavi alale oleks võimalik teha maa-alune parkla, vallikraavi põhi on 2m sügavusel praegusest maapinnast. Viimasel ajal esitatud plaanid on nendest mahtudest olnud aga oluliselt suuremad.

J.-A. Looveer: Varjendi jaoks ilmselt tehti suurem auk, kui hoone enda suurus. Täpselt kunagisest suuruselt kinni pidamine ei ole põhjendatud, võib-olla leidub paremaid lahendusi.

R. Nurk: Täpselt samasugust ei peagi taastama, ega me paviljoni puhul ka ei taastaks tsaariaegset puitpitsi. Aga samas on oluline bastioni reljeef ja välisperimeetri müürid säilitada.

A. Randla: Tänapäeval tehakse maja jaoks samuti suurem auk kui maja ise tuleb, nii et senisest hoonest „veidi suurema“ ehitamine justkui ainult täitepinnase arvelt on ohtlik tee, väljakaevatavad mahud suurenevad suurema hoone puhul veelgi.

Üldised põhimõtted kindlustusvööndisse ehitamisel

R. Nurk teeb ettepaneku võtta uude kaitsekorda senise põhimääruse üldiselt hästi toimunud § 10. (5) punktid järgmisel kujul täpsustatuna:

„Kindlustusvööndisse ehitiste püstitamiseks loa andmise otsustamisel lähtub Muinsuskaitseamet järgmisest:

1) muldkindlustuste (bastionid, reduudid jne) pinnasega täidetud sisekubatuuri hoonena kasutamiseks väljaehitamise, samuti neile (sh arheoloogiliselt säilinud muldkindlustustele) peale- või juurdeehituste tegemise vältimisest;

2) mistahes ehitustööga ei tohi kahjustada ajaloolist haljasala või linnakindlustuste elemente (sh maapealsed ja maa-alused osad, kivikonstruktsioonid, reljeef jne).“

Vastuväiteid töögrupi liikmete poolt ei esitata.

Lisaks toob R. Nurk välja võimalikud täiendavad punktid, mis lähtuvad sellest, et kindlustus- ja haljasvööndis väärtustatakse eeskätt linnakindlustusi ja haljastust ning taotletakse nende esiletõstmist linnaruumis, nähes seda ala eeskätt avaliku linnaruumina. Olemasolevaid hooneid tuleks tema ettepanekul käsitleda üldiselt üksikhoonetena, mida pole lubatud laiendada ega samadele kruntidele uusi hooneid ehitada. Isegi 1944. aastal või varem eksisteerinud hoonestuse taastamine peaks olema võimalik vaid juhul, kui sellega ei vähene avalikult kasutatav haljasala ega kahjustata linnakindlustusi ega tõkestata olulisi vaateid. Erandina võiks tulla kõne alla lubada väiksemahulisi hooneid või rajatisi, mis toetavad haljasala vm avalikku funktsiooni (nt pargipaviljonid). Samuti võiks erandjuhtumina ja vanalinna kui terviku seisukohast väga hästi põhjendatud vajaduse korral olla võimalikud mingid maa-alused hoonemahud (nt maa-alused parklad endise vallikraavi/eeskindlustuste alal). Viimased erandlikud juhtumid oleksid siiski võimalikud vaid juhul, kui nendega ei kaasne ülalnimetatud kahe üldpõhimõttega vastuollu minekut (st ei kahjustata väärtuslikku haljastust ega säilinud kindlustuselemente).

Muinsuskaitseala tsoneerimine

Kuna bastionaalvöönd ja vanalinna hoonestatud tuumik on väga erinevad alad, kus kehtivad erinevad põhimõtted ja eesmärgid, peaks kaaluma muinsuskaitseala tsoneerimist erinevate nõuetega aladeks. R. Nurk on visualiseerinud ühe võimaliku jaotuse (linnamüüri sisse jääv osa + sellega külgnevad hoonestusalad + kindlustus- ja haljasvööndi põhiosa + hoonestatud kvartalid kindlustusvööndis, eraldi välja toodud ka üksikhooned kindlustus- ja haljasvööndi põhiosas).

Arutati võimalust täpsustada bastionaalvööndi sees hoonestatud kvartalid, mida on võimalik edasi tihendada, samas kui ülejäänud bastionaalvööndi hoonestust üldiselt ei tihendada, vaid jäävad üksikud hooned, mis on juba olemas. See pigem ei leidnud toetust, sest paneks neile kvartalitele erilise arendussurve, neid on ka keerukas selgelt piiritleda. Üldjuhul on neis planeerimisprotsessid juba läbitud või käimas, millega ehitusõigus määratakse. On palju erijuhtumeid, nt Aia 8 puitelamu on demonteeritud ja peaks taastatama endises mahus, seal ei ole uued suuremad mahud võimalikud. Kaubahallist põhja pool olevat parklat on soovitud hoonestada viiekorruseliste majadega, ajalooliselt on pool krunti olnud hoonestatud kolmekorruseliste hoonetega, Aia tänava poolne osa oli hoonestamata aed. Wismari – Toompea tn kvartalis on plaanis Kaitseliidu maja maha müüa, kvartali tihendamiseks peaks olema sel juhul selged piirid ette antud, kui seda lubada – samuti paikneb seal maa sees väga hästi säilinud linnakindlustus Wismari raveliin.

Ka üksikhoonetega bastionaalvööndis on erinevaid olukordi, üldiselt on välditud nende laiendamist. Nt Kunstiakadeemia vastas olevad lagunenenud kunagine tualett ja õllebaar on lubatud asendada samas mahus uushoonega, mitte suuremaga.

K. Truu: Üks selgeid erinevusi juba hoonestatud kvartalite ja kindlustusvööndi üksikhoonete vahel võiks olla see, et kvartalites saab hoonetele juurde ehitada, üksikhoonetele aga mitte, et haljastatud ala ei jääks visuaalselt vähemaks. Ka nende majade hoovid toimivad pargi osana.

Kokkuvõte: Püüame esialgu sõnastada kaitsekorra põhimõtteid ja nõudeid selliselt, et on kaks tsooni: vanalinna tuumik ja kindlustusvöönd. Kindlustusvööndi osas 1944. aasta hoonestusmahtudest lähtumine põhjendatud ei ole.

Kolmanda muust keskkonnast erinevate nõuetega kihistuse moodustavad väärtuslikud haljasalad nii kindlustusvööndis kui vanalinna tuumiku sees. Kui väärtuslikud haljasalad ja linnakindlustuste põhiosad (mõlemad vajavad veel täpsemat piiritlemist, kattudes osaliselt, kuid mitte täielikult) on sisuliselt ehituskeeluala (mõningate väikeste eranditega nagu paviljonid jms), siis muud üldised hoonestuspõhimõtted peaks olema kogu kindlustusvööndi osas ühtsena sõnastatavad.

Lisa 1 – Kristiina Kupperi ettekanne väärtuslikest haljasaladest

Lisa 2 – Ragnar Nurga ettekanne kindlustusvööndist